

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

*МАРІУПОЛЬСЬКІ ГРЕКИ.
СКАРБИ НАРОДНОЇ
КУЛЬТУРИ*

*Огляд грецької етнографічної колекції
Маріупольського краєзнавчого музею*

МАРІУПОЛЬ
2005

Маріупольський краєзнавчий музей - найстаріший музей Донецької області - володіє великою етнографічною колекцією. Значну частину зібрання складають предмети матеріальної і духовної культури греків-християн, які переселилися в 1778-1780 рр. з Криму в Приазов'є. В альбомі представлені реліквії історії, краці зразки декоративно-прикладного мистецтва, предмети побуту маріупольських греків. У вступній статті пропонується етнографічний огляд і освітлюється історія формування колекції.

*Присвячується 225-річчю закінчення переселення
кримських греків-християн в Приазов'я
і 85-річчю Маріупольського краєзнавчого музею*

Минуле далеке і близьке нерозривно пов'язує нас з моментом, коли після дворічного поневіряння кримські греки-християни на чолі з митрополитом Готсько-Кафайської єпархії Ігнатієм досягли північних берегів Азовського моря, де знайшли другу батьківщину. Це відбулося в 1780 році - 225 років тому.

Вихідці з кримських міст Кафи, Бельбека, Балаклави, Карасубазара, Гезльова, Бахчисараю і його передмістя Маріама оселились в Маріуполі. Сільське населення заснувало двадцять сіл в Маріупольському повіті. В одному селищі об'єднувалися вихідці з різних кримських сіл, зберігаючи назву рідного села найбільш численної частини населення.

В заплаві річки Вовчої та її притоках Сухі і Мокрі Яли влаштувалися мешканці сіл Камара, В. Янісоль, Керменчик, Багатир, Константинополь і Улакли. На правому березі Кальміуса і в басейні його притоків виникли села Бешево, Стила, Каракуба, Ласпа, Ігнатівка, Карань, Чермалик, Сартана, Старий Крим, Чердакли, М.Янісоль. На березі Азовського моря в селах Ялта і Урзуф оселились колишні мешканці Південного берега Криму. Дещо північніше було засновано село Мангуш. Поступово кількість грецьких поселень збільшилася.

В дев'яти з цих сіл розмовляли на грецькому наріччі (румейському), в дев'яти на кримсько-татарському (урумському). В В.Янісолі проживало змішане населення. А в Ігнатівці оселились кримські грузини і волохи. Пізніше малоазійські греки заснували село Анадоль, греки-волонтери, учасники Кримської війни - с. Новомиколаївку. Всі вони утворили компактну групу, відому в літературі як «маріупольські греки».

Указом Катерини II від 21 травня 1779 року греки-переселенці одержали російське підданство і певні привілеї. Документ був оформлений у вигляді Дарованої грамоти, прикрашеної срібною парчею, золотою аплікацією і акварельним розписом. На честь переселення християн з Криму була випущена пам'ятна медаль, напис на якій свідчить: «Здесь пристанище благодішное».

Землі, відведені грекам, були великими цілиними просторами. Скільки сил і праці потрібно було вкласти переселенцям в дикий степ, щоб він перетворився на квітучий край?!

Тут вони звели будинки і господарські приміщення, та розташували в них нехитре добро, що привезли з Криму. В місті і селах митрополит Ігнатій заклав храми на честь шанованих святих. Був створений Маріупольський грецький суд - виборний орган управління, якій виконував адміністративні, судові, поліцейські і господарські функції. Все це зумовило початок нового етапу в житті переселенців.

До теперішнього часу греки Приазов'я зберегли свою мову, традиції, обряди, пісні і танці, своєрідність кухні. Але час не змилювався над пам'ятниками матеріальної культури. Сьогодні їх можна побачити лише в музеях.

Етнографічна колекція Маріупольського краєзнавчого музею (МКМ), заснованого в 1920 році, почала формуватися вже в перші роки його існування. Значна увага в цій роботі приділялася культурі греків Приазов'я. В 1925 р. завідуючий музеєм Коваленко І.П. розробив програму вивчення грецького населення Маріупольського округу (зараз це південь Донецької області).

Протягом 1926-1930 рр. музеєм було організовано декілька етнографічних експедицій в грецькі села: Ялту, Урзуф, Мангуш, Сартану, Македонівку, Старий Крим, Чердакли, Чермалик, М. Янісоль, Ласпу, Карань, Староігнатівку, Керменчик. Дослідження проводили Коваленко І.П., завідуюча етнографічним відділом Коваленко Н.С., завідуючий історико-археологічним відділом Піневич П.М., фольклорист Гайдай М. П., фотограф Улахов М.М. та інші. Вони координували свої дії зі співробітниками Науково-дослідного інституту історії літератур і мов Заходу і Сходу і Асоціації східнознавства України.

Про зміст зібраного етнографічного матеріалу красномовно розповідає звіт Коваленко І.П. за 1926-1927 фінансовий рік: "...приобретены большие коллекции: а) ковров различных рисунков; б) дорожек; в) шерстяных тканей (окрашенных), шерстяных тканей простых; г) полотняных тканей оригинальных рисунков; д) полотенец из шелковой и льняной ткани, вышитых оригинальным рисунком: двухсторонним типа «марама», «ишлеме юзьбез» и «тохма юзьбез»; е) цветных узорчатых тканей типа «тохма» для украшения стен дома ...кружев, других женских рукоделий. Отдел располагает богатой коллекцией художественных местных пасхальных писанок «иканыча»; коллекцией хлебных изделий разных типов; богатой коллекцией экспонатов религиозно-семейного обихода; коллекцией женских головных украшений из серебра, меди, камней и жемчуга; коллекцией одежды свадебной; небольшой коллекцией предметов до-

машне-хозяйственного обихода; огромной коллекцией амулетов-фетишей от различных болезней; ...коллекцией оригинальной медной посуды. ...выдающееся место занимает коллекция предметов религиозного культа ручной работы из крымского серебра и предметы культа, шитые золотом, серебром и шёлком".

Паралельно з Маріупольським музеєм краєзнавства питаннями етнографії займалися співробітники Сталінського окружного музею. Зібрані ними матеріали і фототека були передані до фондів Маріупольського музею. Сюди також надійшло зібрання предметів матеріальної культури греків з музею села Стила. В 50-і роки значна частина грецької етнографічної колекції була переведена до фондів Донецького обласного краєзнавчого музею (ДОКМ). Чергове значне поповнення фондів Маріупольського музею відбулося в 1967 році. Жителька села Сартана Гумеч В.С. збрала і передала колекцію тканин, вишивок, посуду, писанок. В 1974 році після ліквідації музею на громадських засадах в селі Сартана надійшло ще 130 оригінальних предметів з історії і культури греків Приазов'я.

В 80-90-і рр. співробітники Маріупольського краєзнавчого музею здійснили декілька поїздок в села південної частини Донецької області. Як наслідок цих експедицій етнографічна колекція музею поповнилась предметами побуту мешканців краю кінця XIX - початку XX ст.

В 1989 році було відкрито філію МКМ - Музей народного побуту мешканців Приазов'я. В 1992 році статус філії МКМ також одержав Музей історії і етнографії греків Приазов'я в селі Сартана. Філія має самостійні фонди.

Зараз грецька етнографічна колекція налічує більше 700 одиниць зберігання. В основному це сільсько-господарський інвентар, знаряддя праці ремісників, оздоблення житла, керамічний і мідний посуд, одяг і різні ткани вирази, різноманітні жіночі прикраси.

Під час організації переселення греків-християн, митрополит Ігнатій клопотався про забезпечення духовних потреб своєї пастви. Їм було перевезено в Приазов'я церковне начиння. Воно зберігалось в його будинку і видавалось відповідно до побудови нових храмів. Після закриття і подальшого руйнування церков в 30-і роки XX століття деякі культові предмети надійшли до фондів музею: кадила, потіри, хрести, богослужбні книги та ін.

Яскравим зразком золотошвейної майстерності греків є плащаниця, датована XVIII століттям. Вона виготовлена з шовкового атласу червоного кольору. В центрі вишита багатофігурна композиція «Покладення в труну». Біля труни Господньої зображені Богородиця, Іоанн Богослов, ангели. Над фігурою Ісуса Христа - ківорій у вигляді купола з колонами. Широка парчева облямівка сріблястого кольору містить текст тропаря, вишитий шовком.

В колекції богослужбних книг музею помітне місце займають два грецькі Євангелія 1748 і 1811 року видання. Обидві книги в оксамитових палітурках з металевими накладками, багато ілюстровані гравюрами.

Зберігається в музеї і рідкісне свідчення здійснення паломництва в 1726 році. Це плита з обітним написом, привезена греками з Криму, яка зберігалася в маріупольській церкві Різдва Богородиці. Традиція відвідувати святі місця не була втрачена греками і в Приазов'ї, про що свідчать фото паломників в Єрусалим початку XX століття.

На новій батьківщині греки продовжували розвивати свою традиційну обрядовість, своєрідні риси якої знайшли багате віддзеркалення в пам'ятниках матеріальної культури. Музей має у своєму розпорядженні колекцію писанок (іканича), зібраних в грецьких селах. Вони фарбувалися в яскраві кольори, прикрашалися геометричним або рослинним орнаментом. Іноді складовим елементом візерунку є букви «Х» і «В».

В 30-і роки музей володів колекцією хлібних ритуальних грецьких виробів, зафіксованих на фотознімках. Це обрядова випічка календарних святкових дат: васілопіта, христоксом, флуто; пасхальний хрестоподібний хліб псатир, пиріг із запеченими яйцями артос, булочки у вигляді пташок пуліко, пуліц і інші.

На фотознімках того ж часу відображено і свято панаїр в селі Сартана.

До культових предметів маріупольських греків відносяться вотивні підвіски (лат. votivus урочисто обіцяний, присвячений богам; votum - обітниця, бажання) металеві предмети, які стилізовано зображують фігуру або частини тіла людини, символи. Вони підвішувалися до чудотворних ікон в церкві в надії на зцілення або на знак обітничі. Цей звичай виник у давнину і існував у різних народів.

У маріупольських греків вотивні підвіски (урум. тілсім) використовувалися до моменту закриття церков в другій половині 20-х років. Тоді була зібрана значна колекція вотивів. Переважну більшість предметів (близько 300) пізніше передали в Донецький обласний краєзнавчий музей. Сьогодні у фондах МКМ є вісім вотивних підвісок у вигляді ноги людини, зуба, ока, зірочки і ін. Всі вони, а також близько ста з колекції ДОКМ, походять з села Анадоля, де діяла церква в ім'я Всіх Святих.

Викликає захопленість дослідників традиційний грецький одяг. Він сформувався під впливом етнокультурних зв'язків і несе на собі відбиток декількох цивілізацій: античної, візантійської, османської і

слов'янської. В музеї зберігаються деякі предмети чоловічого і жіночого одягу.

Жіноча натільна сорочка (рум. камсу, пукамс; урум. гельмек, келмек, келек) має тунікоподібний крій, з рукавами без манжет, шилася з домотканого льону білого кольору або пастельних тонів. Довжина її варіювалася від середини гомілки до щиколотки. Розширяли сорочку за рахунок бічних клинів - прямокутних або трапецієвидних.

До округлого коміра сорочки пришивався маленький комір-стійка. Спереду був прямий розріз від коміра (до 30 см). Широкі довгі рукава не мали складок і пришивалися до пройми за допомогою ромбоподібної або трикутної ластки. Вишивкою декорувалися пазуха і краї рукавів, іноді нижня частина сорочки від талії до подолу. Вишивали її бавовняними, шерстяними, шовковими або металевими нитками - залежно від достатку сім'ї.

Традиційні грецькі тунікоподібні сорочки з ромбоподібними ластками репрезентовані в колекції сімома екземплярами. В музеї народного побуту експонується сорочка з рідкісною вишивкою металевою ниткою по всьому подолу. Іншу сорочку прикрашає квітковий орнамент, вишитий червоними і синіми нитками. Чоловічий одяг репрезентовано двома сорочками. Одна з них належить до комплекту вівчаря, який складається з штанів, личаків та пояса, до якого прикріплені сумочки для тютюну і кресала, піхви і різок вівчаря.

Найпоширенішим взуттям у греків були *чарухи* (рум.). Їх викроювали з прямокутного шматка сиром'ятної коров'ячої шкіри, шириною 20-25 см. Спереду чарухи зшивали кутом. Через отвори, зроблені по краю, протягували тонкий шкіряний ремінець, яким стягували чарухи на нозі. Чарухи мариупольських греків до кінця XIX століття були зі швами, а в XX столітті вже мали безшовну форму українських постолів. Дві пари чарухів надійшли до музею із с. Чермалик і с. В. Янисоль, мають попереду шов і датуються XIX століттям.

Найяскравішим елементом, який відрізняв грецьких жінок від представниць інших народів, був головний убір *періфтар*, *періфталь*, *пліфтар* (грец. *περι* має значення «навколо, з усіх боків»; *φταλ* від старогрец. *κεφαλή* - голова). Цей головний убір дівчини одержували як придане і вдягали напередодні вінчання, носили в перший рік заміжжя, у свята, під час обрядів сімейного циклу. Він був дуже популярний ще з кримських часів до початку XX століття. Вузьке, завдовжки біля 3-х метрів, полотно щільно облягало голову, один кінець його кріпився на потилиці, інший обертався навколо шиї, закидався за плече, спускався уздовж спини. По краях періфтар мав вузьку смужку - двосторонню вишивку геометричного орнаменту, виконану кольоровими шерстяними або шовковими нитками, золотою канителлю. Кінці періфтара прикрашала бахрама.

Всі періфтари, які зберігаються в МКМ, світлих тонів, вишиті золотом або шовком в жовтокоричневій колірній гаммі. На періфтарі із с. Чердакли вишивка виконана золотою ниткою. Орнамент складається з двох «драконів» і хреста між ними.

На голові періфтар утримувався парчевою або атласною стрічкою *ханьяр* (від грец. *χαλύβαρα* - вузда), розшитю перлами або бісером. Вона облягала підборіддя, щоки і закріплювалася на потилиці за допомогою тасьмонок.

Прикраси гречанок дають уявлення про їх естетичні уподобання і відображають етнокультурні зв'язки греків Приазов'я з іншими народами. В колекції музею представлені сережки, браслети, кільця, намиста, прикраси для періфтара, пряжки і пояси.

Періфтар носили з різноманітними головними прикрасами. Нерідко вони були чудовими зразками народного ремесла. На скронях періфтар приколювали великими металевими шпильками (*булонія*, *вулонія*), з прикріпленими до них срібними підвісками (*зіндеріль*, *змелінгуд'я*). Дві шпильки, сполучені між собою ланцюжками з підвісками, склали прикрасу *жіндџир* (турец. *Zincir* - ланцюжок).

Якщо періфтар і ханьяр ще існували серед греків на початку XX століття, то така прикраса як *злуф'я* повністю вийшла з побуту в кінці XIX століття. Злуф'я (турец. *zuluf* - локон) - це фігурна підвіска, з підвішеними до неї тонкими металевими пластинками. За допомогою гачка злуф'ї закріплювалися на періфтарі нижче вуха.

Окрім вищеописаних металевих прикрас були поширені сережки (рум. *кріндія*, *крінгіці*, *кріндіх*): прості і сполучені між собою ланцюжком з підвісками так, що при надяганні цих сережок ланцюжок звисав під підборіддям; срібні кільця (урум. *жизюк*; рум. *дахли*), обручки (*сімадко*); намиста з перламутру (рум. *зніша*, *знішиці*; урум. *бонџсах*) з таким же хрестом.

Цікавою є шийна срібна прикраса, яка складається з ланцюжка з підвісками, хрестом і монетами Західної Європи XVII століття і Кримського ханства середини XVIII століття.

Традиційний жіночий костюм середини XIX століття доповнювався поясом. Існували пояси із золотої або срібної парчі з металевими пряжками, т.з. «кавказькі» (рум. *холан*, *хулан*, *тімер*; урум. *хушак*), або виготовлені цілком з металу (рум. *зунар*, *знар*). Металеві пояси складалися із сполучених між собою

пластин або бляшок, прикрашених ажурним різьбленням або тисненням, напівкоштовними каменями або різнокольоровим склом, емаллю. Пояси такого роду в Приазов'ї не виготовлялися, їх привозили здебільшого з Кавказу. Окрім трьох парчевих поясів і двох металевих, в музеї зберігається пояс, зроблений з вузьких вертикальних смужок перламутру, пришитих до підкладки з тканини.

Пояси доповнювалися металевими пряжками, які були достатньо масивними і застібалися гачком. Частіше всього вони круглі, мигдалевидні, овальні, виконані в основному з срібла, прикрашені зернню, емаллю, чеканкою. Срібна пряжка з колекції музею виконана в техніці чорнення, скані і різьблення по металу.

Декілька срібних браслетів (рум. *врашоль, врашол, врашал*; урум. *білізі, білезік*) і кілець з фондів музею також кавказького походження.

До початку XX століття прядіння, ткацтво і вишивання залишалися найпоширенішими домашніми промислами. Стійке збереження традицій ткацтва і вишивки було обумовлено тим, що орнаментовані текстильні вироби були обов'язковим атрибутом побуту, а також релігійних, сімейних і календарних обрядів. Протягом XIX на початку XX ст. зберігалися традиційні риси, технологія, види композицій і орнамент, які передавалися від покоління до покоління, про що свідчать речі, зібрані в музеї.

Найбільш широко представлені декоративні настінні рушники (*манділь*) і килими (рум. і урум. *тохма, тухма*), якими прикрашали своє житло греки. Для рушників характерний рослинний або геометричний орнамент, виконаний вишивкою золотом або сріблом, глухою двосторонньою гладдю без попереднього настилу, вузькою срібною або золотою стрічкою, золотим або срібним шнурком і кольоровим шовком.

Незвичайний орнамент прикрашає рушник з села Ст. Керменчик. На ньому рукодільниця вишила стилізоване зображення *тугри* (підпис турецького султана арабськими буквами, в особливій формі об'єднуючій його титул і титул його батька). Очевидно, це зображення було їй знайоме по турецьких монетах, які використовувалися як підвісок на жіночих прикрасах.

Тохма була домотканим полотном невеликого розміру, на кінцях якого був витканий геометричний орнамент червоного і чорного кольору.

Над софою звичайно вивішували вузьке довге горизонтально прикріплене до стіни полотнище з червоної або синьої матерії, вирізане по нижньому краю фестонами і обшите бахромою і воланами (*стинар, стенарі*).

Для безворсових двосторонніх килимів з вовни (рум. *аналис, катис*), якими прикрашалися стіни житлових приміщень, характерний рослинний орнамент на чорному фоні.

Бажанням прикрасити все, чим користувалися гречанки, пояснюється і яскравий узор на підв'язках для панчо. Рукодільниця із с. Урзуф в кінці XIX століття на підв'язках вишила квіткову композицію і свої ініціали «А. Ю.».

Особливе ставлення було у грецьких жінок до такого, здавалося б, звичайного предмету як пов'язка для закріплення кужеля на прядці (*руки харті, руки мандил*). Робили її з оксамиту або іншого красивого матеріалу, розшиваючи кольоровими нитками. Пов'язки для кужеля вивішувалися на дверях будинку при народженні дівчинки. Такі пов'язки включали в традиційний набір речей для приданого. На пов'язці з колекції музею рослинний орнамент вишитий дрібним хрестиком різнокольоровими нитками з вовни.

Предметом етнографічного вивчення також є посуд. Якщо глиняний посуд - глеки, горщики, блюда - представлені в музеї зразками, які повсюдно існували на території краю в кінці XIX - на початку XX століття, то для металевого посуду характерні риси традиційної східної культури. Мідний посуд, привезений з Криму, існував аж до 30-х років XX століття, зокрема, глеки на високих піддонах, казани, які використовувалися для приготування їжі на суспільних святах «панаїрах», мідні тарілки. Особливий інтерес представляє орнаментация бортів тарілок, елементами якої є медальйони з написами на грецькій мові і датами.

В цілому грецька колекція Маріупольського краєзнавчого музею є одним з важливих джерел для вивчення етнічної історії греків Приазовського регіону. Неодноразово матеріали фондів музею використовувалися в дослідницькій роботі, публікувалися в наукових і популярних виданнях. Втішно, що традиційна культура маріупольських греків і сьогодні викликає неослабний інтерес у істориків і краєзнавців, етнографів і лінгвістів, майстрів образотворчого мистецтва і літераторів.

ІАЮСТРАЦІЇ

Медаль пам'ятна, присвячена переселенню християн з Криму.
Бронза. 1779 р. Санкт-Петербург, Росія.

Карта Маріупольського повіту, визначеного для заселення грекам.
2 жовтня 1779 р.

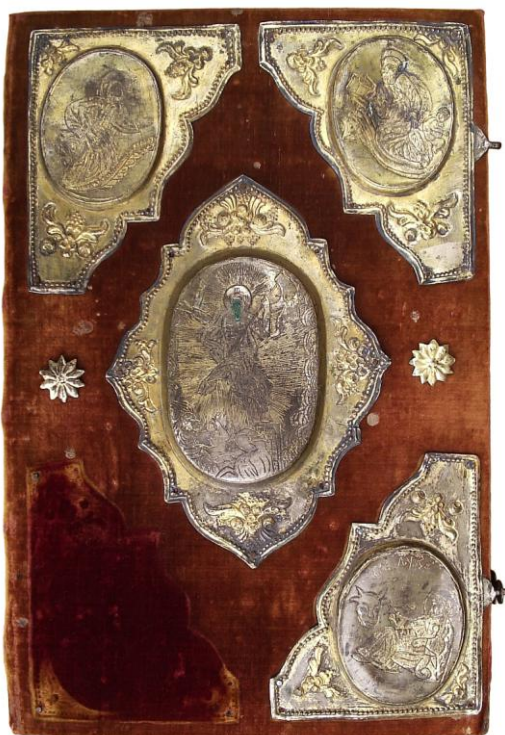
*Митрополит Ігнатій.
XIX ст.*

Дарована грамота Катерини II про улаштування греків-християн, виведених з Криму. Санкт-Петербург.
21 травня 1779 р.

Перша сторінка Дарованої грамоти. Санкт-Петербург.
21 травня 1779 р.

Євангеліє на грецькій мові. 1748 р.

Євангеліє на грецькій мові. 1811 р.

Плащаниця. Шовк,
парча, річкові перли,
золоті і срібні нитки.
XVIII ст.

Потір. Срібло, позолота. 1722 р.

Підстава напрестольного хреста.
Срібло, позолота. 1775 р.

*Кадило.
Срібло. XVIII ст.*

Кадило. Срібло. XVIII ст.

Плита мармурова з обітним написом з нагоди здійснення паломництва. 1726 р.

Маріупольські гречанки
Папуш С.К. і Ялі Т.Д. під час
паломництва в Єрусалим.
1910 р.

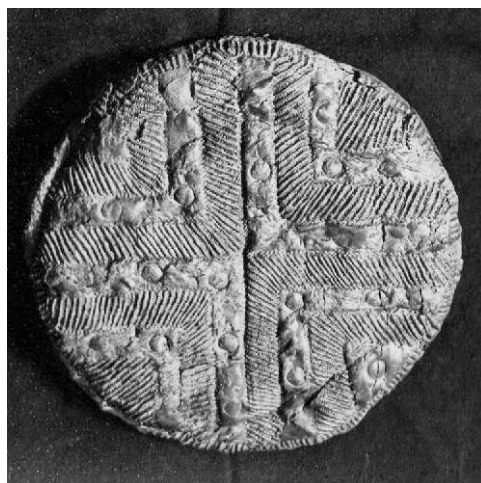

Вотивні підвіски. Кін. XIX - поч. XX ст., с. Анадоля.

Іканича - великодні яйця.
30-і роки XX ст., с. Сармана.

Грецькі обрядові хліби -
васілопіта, псатир .
Фото кінця 20-х рр. XX ст.

Сорочка жіноча.
Домоткане полотно,
шовкові і золотні
нитки.
Кін. XIX ст.

Сорочка жіноча.
Домоткане льняне полотно,
шовкові і льняні нитки.
Поч. XX ст., с. Стила.

Підв'язки для панчо.
Ситець, шовк, шерстяна нитка.
90-і рр. XIX ст., с. Урзуф.

◀ Одяг і приладдя вівчаря.
Фрагмент експозиції.

▼ Чарухи.
Кін. XIX ст., с. В. Янісоль.

*Грецькі жінки в національних
головних уборах.
Поч. XX ст., с. Сартана.*

*Періфтар.
Домоткане льняне полотно,
золотні нитки.
Кін. XIX ст., с. Чердакли.*

*Періфтар. Домоткане льняне полотно, шовкові і золотні нитки.
Кін. XIX ст., с. Старобешево.*

Періфтар. Домоткане льняне полотно, шовкові нитки. Кін. XIX ст., с. Чердакли.

Весільний пояс.
Домоткане полотно,
шовкові і золотні нитки.
Кін. XIX ст., с. Ласпа.

Весільні хустки.
Домоткане полотно,
шовкові і золотні нитки.
Кін. XIX ст., с. Старобешево,
с. Камар.

*Ханьяр.
Тканина, метал, річкові
перли. ХІХ ст.
Маріупольський повіт.*

*Злуф'ї.
Метал, річкові
перли, скло.
ХІХ ст., с. Стила.*

Сережки.
Метал, скло.
XIX ст., с. Старо-Ігнатівка.

Прикраса для перифтара.
Метал, скло.
XIX ст., с. Чердакли.

Гудзики.
Метал, скло. XVIII-XIX ст.,
с. Стила, м. Маріуполь.

Прикраса для перифтара.
Срібло. XIX ст.,
Маріупольський повіт.

Зіндеріль.
Срібло, позолота, скло.
XIX ст., Маріупольський повіт.

Підвіска.
Срібло, монети Османської
імперії і Кримського ханства
XVIII ст.
Кін. XVIII ст., Маріупольський
повіт.

Зіндеріль.
Метал, скло.
XIX ст., Маріупольський повіт.

Прикраса для перифтара. Метал, позолота, скло. XVIII ст., с. В. Каракуба.

Монисто. Срібло, монети Західної Європи XVII ст. і Кримського ханства XVIII ст. XVIII ст., Маріупольський повіт.

Браслети і каблучки. Срібло. XIX ст., Маріупольський повіт.

Браслет. Бронза, позолота. XIX ст., Маріупольський повіт.

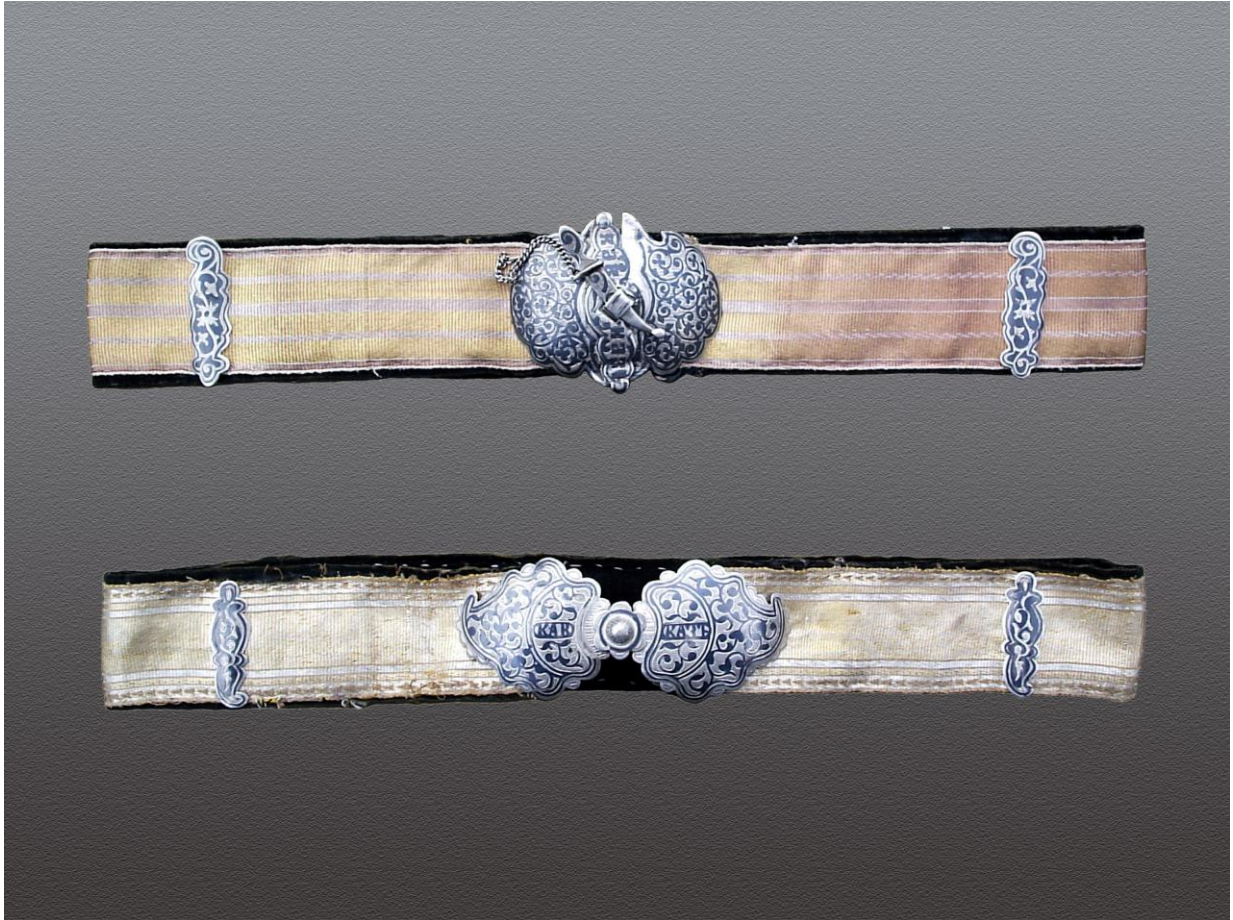
Браслети скляні. XIX ст., Маріупольський повіт.

*Намиста і хрест перламутрові.
XIX ст., Маріупольський повіт.*

Пояс перламутровий. XIX ст., с. Урзуф.

Пояси "кавказькі". Парча, оксамит, срібло, чернь. Остання чверть XIX ст.,
Маріупольський повіт.

Пояси "кавказькі". Срібло, чернь, парча, оксамит. XIX ст., Маріупольський повіт.

Пояс. Метал, позолота, скло. XIX ст., Маріупольський повіт.

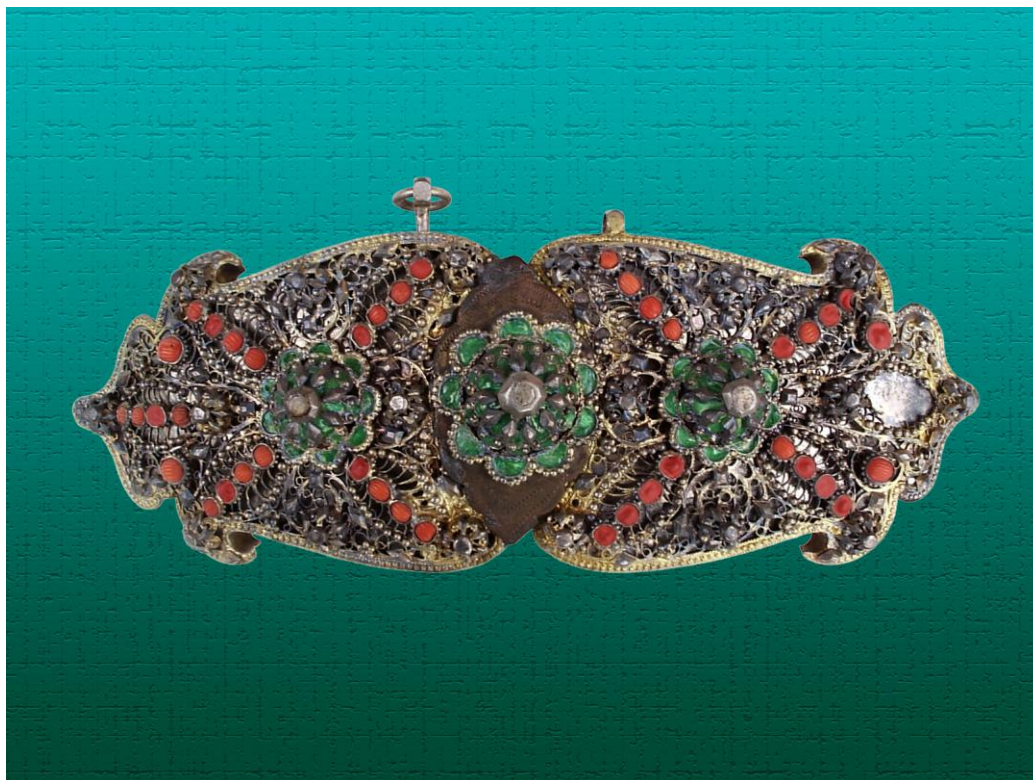

Пояс. Мідний сплав. XIX ст., с. Сартана.

Поясна пряжка. Срібло, чернь. XIX ст., Маріупольський повіт.

Поясна пряжка. Метал, смальта, емаль. XVIII ст., Маріупольській повіт.

Експозиція Музею народного побуту жителів Приазов'я.

Внутрішній вид грецького будинку.
Негатив на склі.
30-і рр. XX ст.

Стенарь. Бавовняна тканина. XIX ст., Маріупольський повіт.

Стенарь. Шерсть. XIX ст., с. Чердакли.

Стенарь. Ситець,
бавовняна нитка.
Поч. XX ст., с. Сартана.

Килим. Шерсть.
Поч. XX ст.,
Маріупольський повіт.

Тохми. Домоткане полотно з конопель. Кін. XIX ст., с. Ласпа.

Тохма. Домоткане полотно з конопель. Кін. XIX ст., с. Сармана.

Рушник декоративний.
Домоткане льняне полотно,
шерстяні і золотні нитки,
метал.
Кін. XIX ст., с. Ст. Камар.

Рушник декоративний. Домоткане полотно, шерстяні і золотні нитки,
метал. XIX ст., с. Ст. Керменчик.

Декоративний рушник із стилізованим зображенням "тугри".
Домоткане полотно, шерстяні нитки, метал.
XIX ст., с. Ст. Керменчик.

Монета Османської
імперії XVIII ст.
з жіночої прикраси.

Гречанка за прядінням.
1928 р., с. Ст. Крим.

Пов'язка для кужеля. Ситець, шерстяні нитки. Поч. XX ст., с. Сартана.

Скриня. XVIII ст., Крим.

Казан. Мідь. XVIII-XIX ст., с. Сартана.

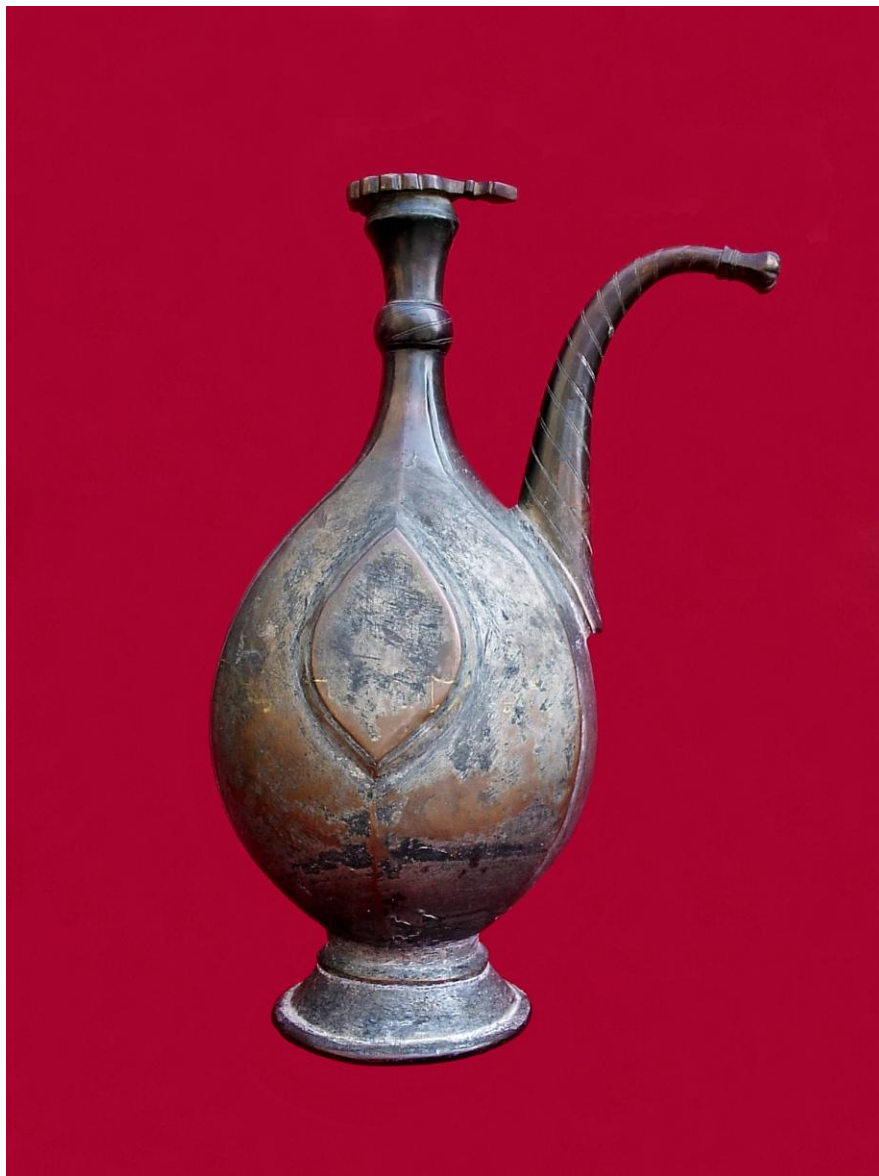

Глеки для води. Мідь. XVIII-XIX ст., Маріупольський повіт.

*Кумган.
Мідь. XVIII ст.
Маріупольський повіт.*

*Казанок.
Мідь. XIX ст., С. Багатур.*

Посудина для вина.
Мідь. XVIII ст.,
Маріупольський повіт.

Посудина мідна.
XVIII ст.,
Маріупольський
повіт.

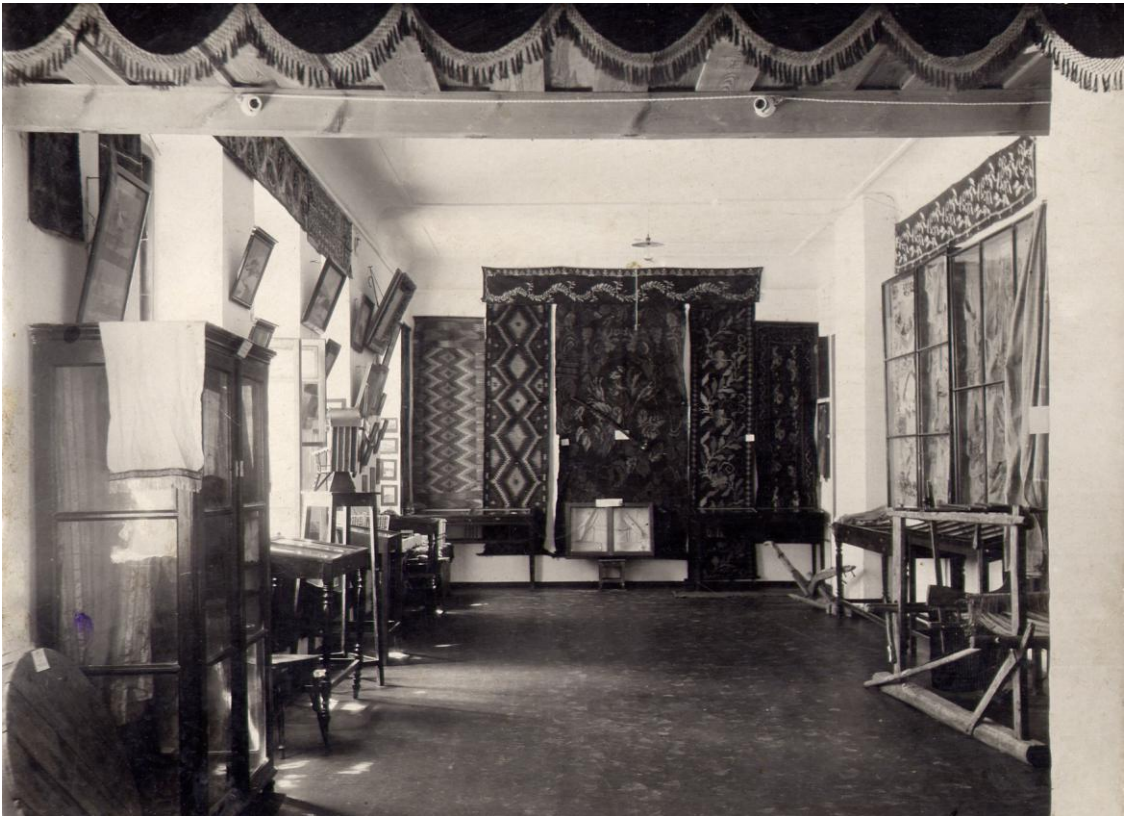
Тарілка. Мідь. 1752 р., Маріупольські повіт.

Тарілка. Мідь. 1764 р.

Посудина для води.
Мідь. XIX ст., р. Маріуполь.

*Експозиція етнографічного відділу Маріупольського музею краєзнавства.
30-і роки XX ст.*

Експозиція відділу історії Маріупольського краєзнавчого музею.

Грецький танець. 1928 р., м. Маріуполь.

Панаир в с. Сартана. Приготовление обеда. 1930 г.

*Грецька сім'я.
Кін. XIX ст., Маріупольський повіт.*

Житель с. Старий Крим. 1928 р.

*Грецькі музиканти.
1928 р., с. Сартана.*

*Селянин з ручною сівалкою.
1930 р., с. Сартана.*

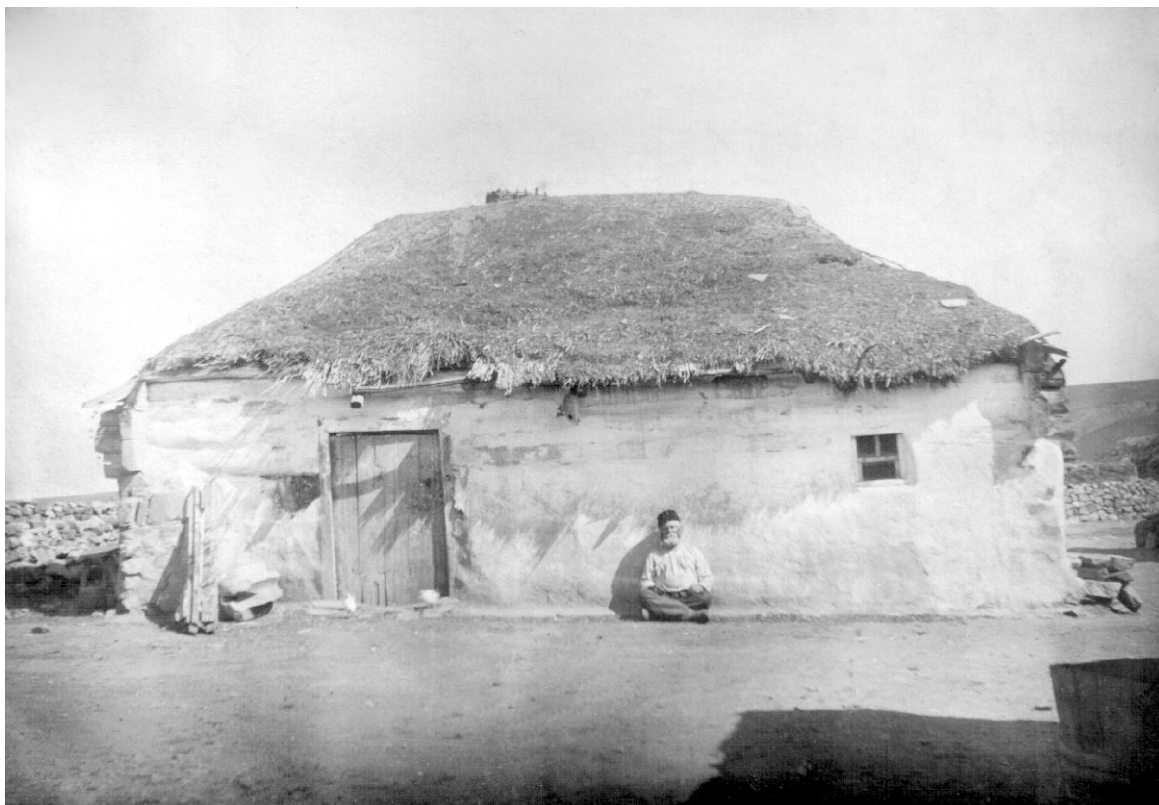

*Грек, граючий на тулуп-зурні.
1928 р., с. Старий Крим.*

Жертовні вівці. Панаїр в с. Сартана. 1928 р.

Старий грек Азамат сидить на софі. 1930 р., с. В. Каракуба.

Будинок в с. Чердакли, побудований в 1780 р. Фото 1902 р.

Комора для зберігання зерна. 1930 р., с. В. Янісоль.

Будинок в с. Чермалик. 1930 р.

Будинок в с. Сартана. 1928 р.

МАРІУПОЛЬСЬКІ ГРЕКИ.
СКАРБИ НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ

*Огляд грецької етнографічної колекції
Маріупольського краєзнавчого музею*

Відповідальний редактор:
Чаплинська О.М.

Автори-укладачі:
*Божко Р.П.
Якушенко Л.С.*

Фото і макет:
Ладкін А.С.

Маріупольський краєзнавчий музей
87515 м. Маріуполь, вул. Георгіївська, 20